

אבירנעמן מספר

מאת מיכאל אסף

של עתיד יותר מסוג של הוה. כי כאן החחלה של מדינה יהודית-מזרחית. התחלה בלבד, כי הצד הלא-מזרחי ניכר מאוד. הדבר בולט ביותר באגדות הג' דולות יותר שבספר (כמו אגדות הרון ארשיד ובן השמן מבגדאד ובה המקן העצובה), השואה קלה בין סגנון סיפורי אלף לילה ולילה — למשל — ובין סגנונו של אבירנעמן. תוכיח כי המדינה רק בהתהלה היא, אם כי משה סתוי המליא לחדור לעולם הדמיון הערבי.

גם בקובץ אגדות זה בולט הקו המיוחד שבאישיותו של משה סתוי: יחסו הנפשי והעמוק אל עבודת האדמה ואל עובד האדמה. קו זה באישיותו של המחבר עובר כחוט השני ברוב האגדות שבקובץ. כאן מתפעם לבו של המספר ופעילותו מגיעות לאוזני הקורא הער.

והערות אגב: פ. סתוי, ידוע גם באהבתו את הדיוק. הוא תובע אותו, ובצדק, מגדולי הספרות העברית. לכן יש להצטער על שלא דאג הוא עצמו לתערתיק ערבי מדויק. גם אם ננכה מספר שגיאות-דפוס, תשארנה עוד שגיאות לא-מעטות. והרי הספר הופיע הדור ונאה בצורתו ובמעט טורח אפשר היה למנוע פגימה זו.

* פ. אבירנעמן (משה סתוי): "בדרך לארץ האושר" — סיפורים ואגדות לילדי. לנער ולוקן, הוצאת יוסף שרב-רק, ת"א, ע. 316.

הסופר מ. סתוי שהכניס בשעתו את הקורא העברי לפני ולפנים של "הכר פה הערבי" על ידי מדינה של תיאור מציאותי ונוסף שירה, צעד צעד נוסף. בקובץ הסיפורים והאגדות שלו שהודר סלו במשך שנים רבות בבמות-ספרות רבות מכניס המחבר את הקורא העברי למחיצת הנפש הערבית, עולם הדמיון הערבי. לכל קטע וקטע ניתן טעם חדש כשהוא משובץ במסגרת אחת כשהוא נעשה עם לבים גני מינו חוליה בשרית ארוכה של עניינים, חוויות, תגובות, דברי לוח ודברי חומר, של אדם בעליתו ואדם בילידתו, של איש בביקתו ושל מלך ווויר בארמון, של הערבי בצמצומו ושל איש המזרח בכל היקפו, של הוה ושל עבר, של רצינות ושל הלצה (סיפורי חממה-האלם!).

חיש, נפש ערבית, דמיון ערבי שונים ונבדלים במידה רבה מכל גוש ודמיון אחרים? לגבי קובץ אגדות זה אין צורך לפרט ולהשיב על השאלה, כי המחבר מקדים ואומר: "...כל אותם השיחות והסיפורים, שנודמתי לי לשמוע בתקופת השנים שעמדתי במחיצתו של העם הערבי... לשמוע ולרשום על הגייד ובזכרון, להעבירם בכוד היצירה, להבר את הברי-העיקר מן המוך הטפל, — עד שנעשיחי לשותף ובעל ברית ליצירת, אלה הן למעשה, נובילות ספרותיות שמקורן בסיפורים עם מזרחיים". — די, למשל, לדעת, ולו קצת, את האגדות התנכיות, כפי שהן טברעות במטבע של האיסלאם, ולקדוא אותן בספרו של אבירנעמן, כדי לעטר על המדינה שנעשתה כאן, מזל"גה וגם — פה ושם — הידוש, תוספת, השלמה. כלומר: באגדה אחת היסוד או הגרעין בלבד ערבי, באגדה אחרת גם היסוד הוא משותף או ממוזג, באגדה שלישית היסוד הוא יהודי או אנטי-יהודי, כולל ורק הצורה ערבית או מזרחית, הרי שאם הספר הזה — קריאה מענגה מאוד לכל הגילים כמעט — יש לשייך לסוג החדש בספרותנו, סוג